

राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियानांतर्गत
ग्रामीण भागातील ग्रामपंचायत, गट, तालुका,
जिल्हा व राज्य स्तरावर “राष्ट्रीय डिजिटल
पशुधन अभियान अधिकारी” यांची नियुक्ती
करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक- डीएचडी-१४०३४/६९/२०२५-एच-४ (ई-१५०१९०९)
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२
दिनांक :- २९ डिसेंबर, २०२५.

वाचा :- १. कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय
विभाग, शासन निर्णय क्रमांक - डीएचडी-१४०२४/२/२०२३-
एच-४ (ई-६९१३५२) दि. २७.०२.२०२४
२. केंद्र शासनाच्या पशुसंवर्धन विभागाचा कार्यालयीन आदेश क्र.
T-२००११/११/२०२५-AHS__DAHD (E-३८१६२)
दि. १२.११.२०२५

प्रस्तावना -

केंद्र शासनाच्या पशुसंवर्धन विभागाद्वारे राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियानाची (NDLM) ची अंतर्गत “भारत पशुधन” प्रणाली कार्यान्वित केली आहे. सदर प्रणालीमध्ये ईअर टॅगिंग (१२ अंकी बार कोडेड) केलेल्या सर्व पशुधनाच्या सर्वकष नोंदी घेण्यात येत आहेत. यामध्ये जन्म-मृत्यु नोंदणी, प्रतिबंधात्मक लसीकरण व औषधोपचार, वंध्यत्व उपचार, मालकी हक्क हस्तांतरण यांचा समावेश आहे. थोडक्यात सदर प्रणालीवर संबंधित पशुधनाची प्रजनन, आरोग्य, मालकी हक्क, जन्म-मृत्यु, इ. सर्व माहिती उपलब्ध होते. पशुधनाच्या कानात Ear Tagging करून राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियानाची (NDLM) ची अंतर्गत भारत पशुधन प्रणालीवर पशुधनाचे लसीकरण, प्रजनन, उपचार आणि खरेदी-विक्री इ. सर्व नोंदी घेतल्यामुळे वास्तव कालीन माहिती (Real Time Database) तयार होणार आहे. सदर माहितीचा उपयोग रोगप्रादुर्भाव मध्ये रोगनियंत्रण करिता लस वितरण, शित साखळी व्यवस्थापन आणि लसीकरण मोहिमेच्या अचूक नियोजनासाठी होणार आहे. ही बाब विचारात घेऊन वाचा क्र. १ येथील शासन निर्णयान्वये राज्यातील सर्व पशुधनाचे एअर टॅगिंग करून त्यांची नोंदणी भारत पशुधन प्रणालीवर नोंद करणे बंधनकारक केले आहे.

भारत पशुधन प्रणालीवर पशुधनाची नोंद करण्याचे महत्त्व व आवश्यकता विचारात घेऊन “पशुमधील संसर्गजन्य रोगांचे प्रतिबंध आणि नियंत्रण अधिनियम, २००९” मधील कलम ३९ मधील तरतुदीस अनुसरून शहरी भागासाठी तसेच, ग्रामीण भागात गाव, गट, तालुका जिल्हा व राज्य

स्तरावर प्रभावी डेटा व्यवस्थापनासाठी विविध राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियानाची (NDLM) ची समन्वय अधिकाऱ्यांची नेमणूक करण्याचे निर्देश केंद्र शासनाने वाचा क्र. २ येथील आदेशान्वये दिले आहेत. त्यानुसार राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियानांतर्गत प्रभावी डेटा व्यवस्थापनासाठी (NDLM) ग्रामीण भागातील ग्रामपंचायत, गट, तालुका, जिल्हा व राज्य स्तरावर “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” यांची नियुक्ती करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती.

शासन निर्णय -

राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियानाची (NDLM) ची प्रभावी डेटा व्यवस्थापनासाठी ग्रामीण भागात ग्रामपंचायत, गट, तालुका, जिल्हा व राज्य स्तरावर “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” यांची नियुक्ती करण्यास पुढीलप्रमाणे शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

१. ग्रामपंचायत स्तरावरील “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” (PNO): -

पशुसंवर्धन विभागाच्या अधिपत्याखाली कार्यरत असणाऱ्या पशुवैद्यकीय चिकित्सालयांमधील पशुधन पर्यवेक्षक यांना ते कार्यरत असलेल्या पशुवैद्यकीय चिकित्सालयाच्या कार्यक्षेत्रात येणाऱ्या प्रत्येक गावासाठी “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” म्हणून नियुक्त करण्यात येत आहे.

वरील प्रमाणे नियुक्त करण्यात आलेल्या “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” यांना संबंधित गावातील पशुधनाची जन्म, मृत्यु, खरेदी विक्री यामुळे पशुधनाच्या संख्येत होणारा बदल व आजार याबाबतची माहिती देण्याची जबाबदारी त्या गावातील “ग्रामविकास अधिकारी” यांची राहिल. त्यानुसार “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” तथा पशुधन पर्यवेक्षक व संबंधित “ग्रामविकास अधिकारी” यांची संयुक्तपणे जबाबदारी पुढीलप्रमाणे राहिल.

कार्य व जबाबदाऱ्या:

- i. ग्रामपंचायत कार्यक्षेत्रातील सर्व पशुधन आणि पशुधन मालकांचा आधार आणि मोबाईल क्रमांक याबाबतची माहिती ग्रामविकास अधिकारी यांनी “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” यांना उपलब्ध करून द्यावी.
- ii. ग्रामपंचायत कार्यक्षेत्रातील पशुधनाच्या संख्येत होणारे सर्व बदल (जन्म, मृत्यु, खरेदी-विक्री इत्यादी), पशुधनात आलेल्या सांसर्गिक आजारांची माहिती याबाबतची माहिती ग्रामविकास अधिकारी यांनी “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” यांना उपलब्ध करून द्यावी.

- iii. उपरोक्त (i) व (ii) प्रमाणे प्राप्त झालेल्या माहितीची अचूक व पूर्ण नोंद “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” यांनी राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियानाची (NDLM) ची प्रणालीवर घ्यावी.
- iv. पशुधनात आलेल्या सांसर्गिक आजारांची माहिती पशुवैद्यकीय अधिकाऱ्यांच्या निदर्शनास आणण्यासाठी राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियानाची (NDLM) ची पोर्टलवर त्वरित नोंद करावी.
- v. राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियानाची (NDLM) ची मार्गदर्शक सुचनांनुसार सर्व पशुवैद्यकीय सेवा NDLM पोर्टलद्वारेच पुरवल्या जातील याची दक्षता “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” यांनी घ्यावी.
- vi. NDLM पोर्टलच्या अनुषंगाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या मार्गदर्शक सुचनांची काटेकोर अंमलबजावणी करणे.

२. गट स्तर (Cluster level) वरील “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” (CNO) :-

पशुसंवर्धन विभागाच्या अधिपत्याखालील पशुवैद्यकीय चिकित्सालयांमधील “पशुधन विकास अधिकारी” यांना पशुवैद्यकीय चिकित्सालयाच्या कार्यक्षेत्रात येणाऱ्या गावांसाठी गट पातळीवरील (Cluster level) “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” म्हणून नियुक्त करण्यात येत आहे.

सदर अधिकारी त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील ग्रामपंचायत स्तरावरील “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” (PNO) यांच्या कामकाजावर नियंत्रण ठेवतील.

कार्ये व जबाबदाऱ्या:

- i. कार्यक्षेत्रातील NDLM शी संबंधित सर्व कामांचे संनियंत्रण करणे.
- ii. PNO द्वारे नोंदवलेल्या सांसर्गिक आजारांच्या घटनांची शहानिशा करणे.
- iii. NDLM पोर्टलवर नियमितपणे अचूक व अद्यावत नोंदी करणे.
- iv. राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियानाची (NDLM) च्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार अधिनस्थ कार्यक्षेत्रात देण्यात येणाऱ्या पशुवैद्यकीय सेवा NDLM पोर्टलद्वारेच दिल्या जातील याची दक्षता घेणे.
- v. कार्यक्षेत्रातील सर्व क्षेत्रीय अधिकारी /कर्मचाऱ्यांचे User Accounts तयार करणे आणि त्यांचे व्यवस्थापन करणे.
- vi. राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान पोर्टलच्या अनुषंगाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या मार्गदर्शक सुचनांची काटेकोर अंमलबजावणी करणे.

३. तालुका स्तर (Block level) वरील “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” (BNO) :-

पशुसंवर्धन विभागाच्या अधिपत्याखाली सहाय्यक आयुक्त पशुसंवर्धन, तालुका लघु पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय यांना तालुका पातळीवरील (Block level) “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” म्हणून नियुक्त करण्यात येत आहे.

कार्ये आणि जबाबदाऱ्या:

- i. तालुक्यातील PNO आणि CNOs यांच्या कामकाजासह राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियानांतर्गत होणाऱ्या सर्व कामांचे पर्यवेक्षण करणे.
- ii. राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियानांतर्गत केलेल्या नोंदींची अचूकता व नियमित नोंदी होत असल्याबाबतची सुनिश्चितता करणे.
- iii. कार्यक्षेत्रातील PNO आणि CNOs यांनी पशुधनात आलेल्या सांसर्गिक आजारांच्या माहितीची शहानिशा करून खात्री करणे.
- iv. कार्यक्षेत्रातील सर्व क्षेत्रीय अधिकारी /कर्मचाऱ्यांचे User Accounts तयार करणे आणि त्यांचे व्यवस्थापन करणे.
- v. राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियानाची (NDLM) च्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार अधिनस्थ कार्यक्षेत्रात देण्यात येणाऱ्या पशुवैद्यकीय सेवा NDLM पोर्टलद्वारेच दिल्या जातील याची दक्षता घेणे.
- vi. राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान पोर्टलच्या अनुषंगाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या मार्गदर्शक सुचनांची काटेकोर अंमलबजावणी करणे.

४. जिल्हा स्तर (District level) वरील “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” (DNO) :-

पशुसंवर्धन विभागाच्या अधिपत्याखालील जिल्हा स्तरावर कार्यरत असलेल्या उपायुक्त पशुसंवर्धन यांना जिल्हा पातळीवरील (District level) “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” नियुक्त करण्यात येत आहे.

कार्ये आणि जबाबदाऱ्या:

- i. जिल्ह्यातील राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियानांतर्गत करण्यात येणाऱ्या सर्व कामकाजाचे समन्वयन करणे.
- ii. कार्यक्षेत्रातील सर्व क्षेत्रीय अधिकारी /कर्मचाऱ्यांचे User Accounts तयार करणे आणि त्यांचे व्यवस्थापन करणे.

- iii. पोर्टलद्वारे प्राप्त अहवालातील माहितीची अचूकता व अद्यावतता (Accuracy and Up-to-dateness) तपासून सुनिश्चित करणे.
- iv. राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान पोर्टलशी संबंधित सर्व कामकाज पार पाडणे व त्यांचे संनियंत्रण (Monitoring) करणे.

५. राज्यस्तरीय वरील (State level) “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” (SNO) :-

आयुक्त पशुसंवर्धन कार्यालयातील सह आयुक्त पशुसंवर्धन (पशुरोग नियंत्रण) यांची राज्यस्तरीय (State level) “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” म्हणून नियुक्ती करण्यात येत आहे.

याकामात सहाय्यक आयुक्त, एकात्मिक नमुना सर्वेक्षण (Integrated Sample Survey) व सहाय्यक संचालक (सांख्यिकी) आणि प्रकल्प व्यवस्थापन युनिट (PMU) हे राज्यस्तरीय वरील (State level) “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” यांना राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियानांसंबंधीच्या कामकाजात सहाय्य करतील.

कार्ये आणि जबाबदाऱ्या:

- i. राज्यातील राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियानांतर्गत करण्यात येणाऱ्या सर्व कामकाजाचे सर्वंकष समन्वय आणि संनियंत्रण करणे.
- ii. सर्व जिल्हास्तरीय अधिकाऱ्यांचे User Accounts तयार करणे आणि त्यांचे व्यवस्थापन करणे.
- iii. प्रभाग, तालुका आणि जिल्हा स्तरावरून सादर करण्यात आलेल्या माहितीचे संनियंत्रण करणे व अचूकतेच्या अनुषंगाने आढावा घेणे.
- iv. राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान पोर्टलशी संबंधित सर्व कामकाज पार पाडणे व कामाच्या प्रगतीचे संनियंत्रण (Monitoring) करणे.
- v. या आदेशाद्वारे नियुक्त करण्यात आलेल्या सर्व “राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान अधिकारी” यांना राष्ट्रीय डिजिटल पशुधन अभियान पोर्टलवर संलग्नित (Map) करण्याची कार्यवाही ६० दिवसात करावी.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२५१२२९११३६२९९६०१ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(नि.भा. मराळे)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत-

१. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय मुंबई
२. मा. उपमुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय मुंबई
३. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई
४. अपर मुख्य सचिव, नगरविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
५. प्रधान सचिव, ग्रामविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
६. आयुक्त तथा संचालक, नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य
७. आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
८. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद
९. सर्व प्रादेशिक सहआयुक्त, पशुसंवर्धन व दुग्धविकास
१०. सर्व जिल्हा उपायुक्त, पशुसंवर्धन व दुग्धविकास
११. सर्व सहाय्यक आयुक्त, तालुका पशुवैद्यकीय सर्व चिकित्सालये
१२. सर्व पशुधन विकास अधिकारी व पशुधन पर्यवेक्षक
१३. निवडनस्ती पदुम-४